

Guia de suport al video

SEXUALITAT SEXISME I JOVES

Material didàctic
per a professorat
de secundària

SEXUALITAT SEXISME I JOVES

Guia de suport al video

Material didàctic
per a professorat
de secundària

Panδora

ÍNDEX

PRESENTACIÓ	7
1- CONCEPTES	
- Sexuació.....	8
- Identitat sexual	
- Sexualitat.....	8
- Orientació del desig sexual	
· Homosexualitat	
· Bisexualitat	
· Homofòbia	
- Eròtica.....	9
- Transvestisme	
- Gènere.....	10
- Identificació de gènere	
· Transsexualitat	
- Estereotips de gènere/Rols de gènere	
- Sistema sexe-gènere.....	11
- Sexisme	
- Heterocentrisme	
- Sistema androcèntric.....	11
2- RESUM DEL VÍDEO	12
3- DINÀMIQUES	
Dinàmica 1:	14
Dubtes i preguntes sobre sexualitat	
Dinàmica 2:	15
Dades estadístiques sobre sexualitat i joves	
Dinàmica 3:	17
Anàlisi de publicitat sexista: utilització del cos de la dona	
Dinàmica 4:	19
Anàlisi de publicitat sexista: rols de gènere I	
Dinàmica 5:	21
Anàlisi de publicitat sexista: rols de gènere II	
Dinàmica 6:	23
Anàlisi de publicitat sexista: relació entre sexes	
Dinàmica 7:	25
Endevina, endevinalla	
Dinàmica 8:	27
Influència dels rols de gènere	
Dinàmica 9:	29
Orientació sexual	
4- BIBLIOGRAFIA I RECURSOS	32

PRESENTACIÓ

Aquesta guia educativa és un instrument de suport al vídeo *Sexisme, Sexualitat i Joves* (2003).

El vídeo *Sexisme, Sexualitat i Joves* és un material educatiu dirigit al professorat de secundària i a professionals que treballin en l'àmbit de la salut sexual amb adolescents, ja sigui en l'àmbit formal o no formal. El seu objectiu és facilitar elements per treballar l'educació afectiva i sexual des d'una perspectiva no sexista i no discriminatòria. Així, es tracten temes com ara la influència dels rols de gènere en el desenvolupament afectiu i sexual dels i de les adolescents, la transmissió de conductes i actituds sexistes, i l'orientació sexual.

Al vídeo es recullen entrevistes a expertes en el tema de l'educació sexoafectiva. A més, a través de la realització de tallers amb adolescents de 14 a 16 anys es presenten diverses estratègies d'intervenció per aprofundir en les qüestions abans esmentades. Amb l'objectiu de facilitar eines que permetin treballar les dinàmiques que es mostren al vídeo, aquesta guia descriu de forma detallada el desenvolupament de cadascuna d'elles. Aquestes es poden dur a terme de forma independent, encara que es presenten sota un fil conductor que afavoreix un progressiu aprofundiment en la temàtica que s'aborda.

La present guia està estructurada en tres blocs:

En el primer es defineixen diferents conceptes, amb l'objectiu de facilitar elements teòrics bàsics relacionats amb la temàtica d'interès. El segon reuneix les diferents dinàmiques que serveixen per treballar amb l'alumnat, i se'n recullen els objectius i la metodologia, així com un apartat d'observacions que orienten sobre la seva execució. El tercer bloc inclou un apartat amb recursos i bibliografia d'interès.

Per últim, s'adjunta un annex amb els diferents materials necessaris per realitzar les dinàmiques.

1. CONCEPTES

SEXUACIÓ

És el procés que porta a la diferenciació sexual: ser home o ser dona. Hi ha diferents matisos o graus, moltes maneres d'estructurar-se com a home o com a dona, ja que el procés de sexuació implica diferents nivells:

1-Anatòmic: sexe genètic i cromosòmic, sexe gonadal i sexe morfològic.

2-Fisiològic: desenvolupament dels testicles i dels ovaris.

3-Cerebral: mecanismes medul·lars i mecanismes cerebrals.

4-Sexe d'assignació: el procés pel qual assignem un determinat sexe al nadó en funció dels seus genitals externs.

5-Sexe psicosocial: aspectes relacionats amb el procés psicològic, de socialització, educacional, cultural... Inclou els rols sexuals.

Identitat sexual

Identificació que realitza la persona a l'hora de considerar-se a si mateixa com a home o dona.

SEXUALITAT

És la manera que cada persona té de viure's, veure's i sentir-se com a ésser sexuat.

És una categoria subjectiva, ja que cada persona viu la seva sexualitat de distinta manera.

La sexualitat és una de les manifestacions de l'ésser humà, mitjançant la qual ens relacionem donant i rebent plaer, comunicant afecte i emocions. Som sexuals des que naixem, encara que la forma de viure, entendre i manifestar-se la sexualitat canvia amb l'edat.

Podem considerar la sexualitat des de tres dimensions distintes:

- **Dimensió eròtica:** que està relacionada amb l'estimulació del desig sexual i el plaer.

- **Dimensió afectiva:** que està relacionada amb la capacitat de comunicar afecte i tendresa. La sintonia emocional i psicològica i els llaços relacionals que s'estableixen entre les persones són el que caracteritzen aquesta faceta de la sexualitat.

- **Dimensió reproductiva:** que està relacionada amb la capacitat de procreació.

La sexualitat de la dona però, s'ha vinculat quasi exclusivament a la vessant reproductiva, la qual cosa ha comportat que la dimensió de plaer hagi quedat relegada a la manifestació i l'expressió de la seva sexualitat.

Orientació del desig sexual

L'orientació sexual defineix cap a on va dirigida l'atracció i el desig sexual de la persona.

Aquesta atracció no està definida únicament pel desig i l'atracció sexual, sinó que implica, a més, una dimensió psicològica i emocional. L'orientació sexual és una dimensió que es manifesta dins d'un continu a través del qual es poden situar les persones, sent els seus extrems l'homosexualitat exclusiva i l'heterosexualitat exclusiva. Fins i tot una mateixa persona es pot situar en diferents punts del continu en distintes etapes de la seva vida.

Homosexualitat

L'homosexualitat defineix una de les possibles orientacions sexuals. Un/a homosexual és aquella persona, home o dona, que se sent atreta i desitja mantenir relacions sexuals amb persones del seu mateix sexe.

Bisexualitat

La bisexualitat és una altra de les formes en què es manifesta l'orientació sexual. Un/a bisexual és aquella persona que se sent atreta tant per persones del seu mateix sexe com per persones de l'altre sexe.

Homofòbia

És la por i rebuig envers les persones homosexuals.

És important tenir present aquest concepte i incidir en les actituds d'intolerància i discriminació que aquestes persones pateixen.

Les problemàtiques associades a l'homosexualitat estan relacionades amb l'homofòbia i no amb l'homosexualitat en si mateixa.

ERÒTICA

És la forma concreta d'expressar la pròpia sexualitat. Té múltiples i variades manifestacions.

En el desenvolupament de l'eròtica entren en joc molts factors: la forma d'acceptar-se i viure's com a ésser sexuat, les creences i valors, la forma d'entendre les relacions sexuals i de parella. L'eròtica ha de partir de cadascú, en llibertat, sense forçar, sense que vingui imposada i s'expressa de diverses formes: gestos, fantasies, desitjos...

Transvestisme

És una de les manifestacions de l'eròtica. Transvestida és aquella persona que sent plaer sexual al vestir-se amb roba de l'altre gènere. No està relacionat amb l'orientació sexual.

GÈNERE

És el conjunt de característiques psicològiques, socials i culturals socialment assignades a les persones en funció del seu sexe. És el que es coneix com a masculí i femení.

Aquestes característiques són construccions historicoculturals i, per tant, són modificables.

Identificació de gènere

És la identificació que realitza la persona respecte a la seva pertinença al gènere masculí o al gènere femení, que determina la forma com es comporta i sent.

Convicció subjectiva que cada persona té de pertànyer a un o altre gènere.

Transsexualitat

El sexe biològic, determinat genèticament i cromosòmic, és el que ens fa identificar com a home o com a dona en funció del nostre aparell gonadal i genital.

El gènere sexual engloba els sentiments de ser home o dona en funció dels rols sexuals, tendències i actituds del que socialment i cultural és masculí o femení.

El sexe biològic no sempre coincideix amb la identitat de gènere. Un/a transsexual és aquella persona que pertany a un determinat sexe biològic, però els seus sentiments com a home o com a dona no es corresponen amb el gènere associat a aquest sexe, sinó que s'identifiquen amb els sentiments de l'altre gènere.

La transsexualitat és el desig irreversible de pertànyer al sexe contrari al genèticament establert i assumir el corresponent rol, recurrent si és necessari a un tractament hormonal i quirúrgic encaminat a corregir aquesta discordança entre la ment i el cos.

És important distingir la transsexualitat de l'orientació sexual. L'orientació sexual defineix cap a on va dirigida l'atracció i el desig sexual de la persona.

Estereotips de gènere/Rols de gènere

És el conjunt de comportaments, actituds i valors que s'associen a cadascun dels gèneres.

SISTEMA SEXE-GÈNERE

Fa referència al sistema de relacions entre homes i dones definit en funció del rol de gènere assignat a cadascun dels sexes.

Sexisme

Designa les actituds de desigualtat i discriminació establertes per qüestió de sexe; per exemple, el fet de negar drets a la dona sol pel fet de ser dona. Ideologia que jerarquitzava la relació entre els sexes, subordinant el sexe femení al sexe masculí.

Heterosexisme

Designa les actituds de desigualtat i discriminació establertes per qüestió d'orientació sexual; per exemple, el fet de negar drets a les persones no heterosexuales pel fet de no ser-ho.

SISTEMA ANDROCÈNTRIC

Supòsit que considera el sexe masculí com a centre de l'univers, paràmetre d'estudi i anàlisi de la realitat i experiència universal de l'espècie humana. És un concepte que remet al sexisme, ja que col·loca l'home (andros) en el centre, construint entorn del sexe una jerarquia en què el sexe masculí domina el femení.

2. RESUM DEL VIDEO

El vídeo inicialment emmarca el context en què s'ha construït la identitat sexual i la sexualitat de la dona. Un context marcat per l'androcentrisme i que ha invisibilitzat les dones, afectant a tot allò que té a veure amb l'expressió i la manifestació de la sexualitat, negant el desig de les dones i afavorint una visió negativa de la seva sexualitat.

La vigència d'un sistema cultural androcèntric, sistema en què que estan immersos els nois i les noies, fa necessari incidir en una educació que afavoreixi unes relacions igualitàries i no discriminatòries. Les entrevistes efectuades a una investigadora de la Universitat de Barcelona i a una professional de la salut ens faciliten elements clau per analitzar la situació i la realitat actual de la vivència sexoafectiva dels i de les adolescents.

A través de les intervencions d'aquestes professionals es posa de manifest com l'assumpció per part dels i de les adolescents dels estereotips de gènere està afavorint que es mantinguin determinades actituds i comportaments sexistes i de desigualtat entre els nois i les noies.

Per tal d'incidir en aquesta problemàtica, i intervenir mitjançant una educació sexoafectiva no sexista i no discriminatòria, cal partir del que ells i elles pensen, del que saben, de la seva realitat i vivències. Per això hem presentat en aquest vídeo algunes de les opinions i creences que els nois i les noies de 14 a 16 anys reflectien en els tallers sobre educació afectivosexual que vam realitzar a dos instituts de secundària de l'Hospitalet i Barcelona.

En aquests tallers vam treballar els dubtes i preguntes que manifestaven els nois i noies sobre sexualitat. Posteriorment, mitjançant diferents dinàmiques, vam tractar sobre la influència dels rols de gènere en les actituds i comportaments afectivosexuals, així com en la forma com s'entenen les relacions entre sexes. A més, vam treballar el tema de l'orientació sexual, per tal d'aclarir conceptes i d'afavorir actituds de respecte i no discriminació.

A la vegada que es presenten alguns fragments de les intervencions dels nois i de les noies, una especialista en educació afectiva i sexual comenta des de la seva experiència alguns aspectes que caracteritzen aquesta realitat en els i les adolescents.

DINÀMIQUES

Pandora

3. DINÀMIQUES

Dinàmica 1

TÍTOL

Dubtes i preguntes sobre sexualitat

- ◆ TEMES TRACTATS
Dubtes i preguntes d'adolescents respecte a qüestions relatives a la sexualitat
- ◆ OBJECTIUS
 - Donar informació sobre el desenvolupament afectiu i sexual
 - Trencar tabús i mites respecte a la sexualitat
 - Conèixer les creences i representacions que els i les adolescents construeixen sobre la sexualitat
- ◆ DURADA
60-90 minuts
- ◆ MIDA DEL GRUP
Grup classe
- ◆ MATERIALS
Fulls, bolígraf (la pissarra pot ser necessària per respondre alguna pregunta).
- ◆ DESENVOLUPAMENT
Es demana a l'alumnat que de forma individual i anònima escrigui en un full tots aquells dubtes i/o preguntes que tingui sobre sexualitat. Per donar una major seguretat sobre l'anonimat es pot donar la consigna que escriguin d'una manera uniforme o comuna; per exemple, en majúscules i amb bolígraf del mateix color.
Es deixen uns cinc minuts perquè reflexionin i escriguin les seves preguntes. Posteriorment es recullen les preguntes i es reparteixen de forma aleatòria entre l'alumnat per procedir a la seva lectura en veu alta. En cas que es consideri oportú, serà el mateix professor/a qui llegeixi totes les preguntes i dubtes. A mesura que es procedeix a la lectura de les preguntes, es van contestant tant per la classe com, en aquells casos en què sigui necessària una informació més apropiada o més completa, pel professor o professora.
- ◆ OBSERVACIONS
És important tenir present el tipus de preguntes i temàtiques que poden plantejar-se i que van més enllà de la prevenció i de la fisiologia, com ara:
 - físiques/fisiològiques: mida del penis, menstruació, masturbació...
 - edat d'inici, la primera vegada...
 - rol de gènere: portar la iniciativa, masturbació femenina...
 - context, sexualitat/sexe, què se sent...
 - mètodes preventius

Dinàmica 2

TÍTOL

Dades estadístiques sobre sexualitat i joves

- ◆ TEMES TRACTATS
Problemàtiques relacionades amb determinats comportaments associats a la vida sexoafectiva dels i de les adolescents: augment d'embarassos no desitjats, augment del nombre d'avortaments entre adolescents, no utilització de mètodes preventius, etc.
- ◆ OBJECTIUS
 - Reflexionar sobre la informació que posseeixen i per què aquesta no aconsegueix prevenir alguna de les problemàtiques de la realitat afectiva i sexual que viuen les i els adolescents.
 - Posar sobre la taula alguna de les dificultats amb què es troben els i les adolescents en el desenvolupament de la seva vida afectivosexual, amb la idea de facilitar estratègies i recursos per afrontar-les.
- ◆ DURADA
60-90 minuts
- ◆ MIDA DEL GRUP
Grup classe dividit en grups petits de 4 o 5 persones
- ◆ MATERIALS
Gràfic amb dades estadístiques (*vegeu annex*).
Targetes amb dades estadístiques facilitades pel Centre de Planificació Familiar de l'Hospitalet de Llobregat i dades estadístiques de l'Associació Espanyola de Pediatria i Atenció Primària i de l'Institut Municipal de la Salut (*vegeu annex*).
- ◆ DESENVOLUPAMENT
Es divideix el grup classe en grups petits d'unes 4 o 5 persones, en funció del nombre total de participants, i es reparteixen les fotocòpies amb el gràfic i les diferents targetes amb dades estadístiques. A continuació suggerim incidir sobre les següents qüestions:
 - Discussió i reflexió sobre les dades que reflecteixen el gràfic i les targetes. Què opineu sobre les dades facilitades?
 - Ja que existeix informació a l'abast per prevenir els aspectes assenyalats, a què creieu que és degut l'augment d'embarassos no desitjats, avortaments, etc. en les adolescents?

Es proposa que facin una llista amb les causes discutides en el grup.

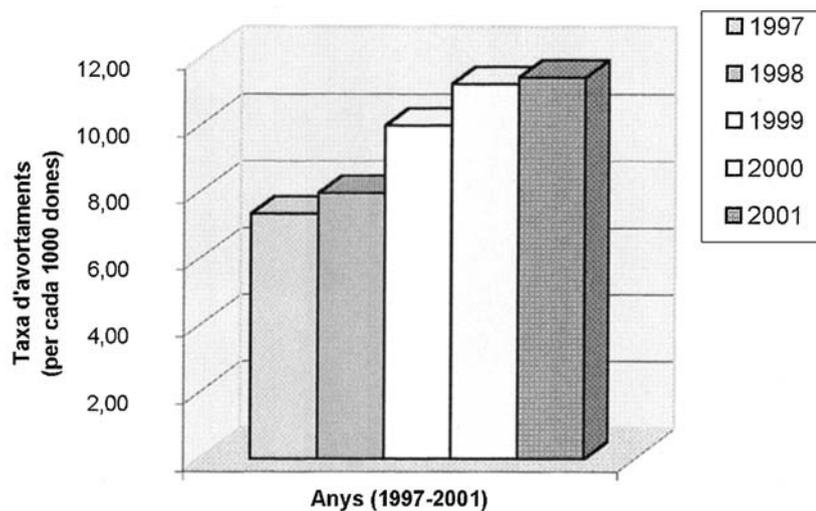
◆ OBSERVACIONS

Les dades mostrades reflecteixen la dificultat amb què es troben els i les adolescents a l'hora de posar en pràctica una vida afectivosexual on s'utilitzi la informació que coneixen sobre el tema de la prevenció.

Així, l'objectiu de la dinàmica és facilitar que es posin sobre la taula aquestes dificultats i problemàtiques amb què ells i elles es troben en la pràctica i vivència afectivosexual quotidiana, facilitant estratègies i recursos per afrontar-les. Qüestions com la negociació del preservatiu o l'assertivitat a l'hora de negociar la situació de la relació sexual són alguns dels elements indispensables per afavorir unes relacions responsables i segures entre els i les adolescents (en la bibliografia s'ofereix una llista de recursos per poder treballar aquestes temàtiques).

Se suggereix l'actualització de les dades recollides en les estadístiques anuals dels informes elaborats per institucions sanitàries com l'Institut Municipal de la Salut (www.imsb.bcn.es) i l'Associació Espanyola de Pediatria i Atenció Primària (www.aepap.org).

TAXA D'AVORTAMENTS ENTRE LES DONES DE 15 A 19 ANYS RESIDENTS A CATALUNYA (1997-2001)

Dinàmica 3

TÍTOL

Anàlisi de publicitat sexista: utilització del cos de la dona

◆ TEMES TRACTATS

La influència de la publicitat en la transmissió de valors i estereotips associats a la sexualitat i al rol de gènere femení.

◆ OBJECTIUS

- Conscienciar l'alumnat sobre la influència de la publicitat en la transmissió de valors i estereotips que s'associen al gènere femení (cànon de bellesa, cos ideal).
- Oferir a l'alumnat eines que facilitin una crítica constructiva de la informació que reben a través dels mitjans de comunicació, publicitat, etc.

◆ DURADA

45-60 minuts

◆ MIDA DEL GRUP

Grup classe dividit en grups petits de 4 o 5 persones

◆ MATERIALS

Fotocòpies d'anuncis extrets de revistes

(vegeu material en annex: fotos 3.1, 3.2 i 3.3).

Fulls, bolígraf (la pissarra pot ser necessària per a anotar-hi algun comentari que es vulgui remarcar).

◆ DESENVOLUPAMENT

Es divideix el grup classe en grups petits d'unes 4 o 5 persones, en funció del nombre total de participants, i es reparteixen les fotocòpies d'anuncis. A continuació suggerim incidir sobre les següents qüestions:

- Primera impressió i opinions: què pensem de l'anunci?
- Elements que destacarien de l'anunci
- Tipus de dona que surt a l'anunci i com se la representa.
- Valoració que es fa de la dona: valors que s'associen al gènere femení

Un o una portaveu de cada grup llegeix les conclusions a què s'ha arribat i s'estimula el debat entre tot el grup.

◆ OBSERVACIONS

Realitzem alguns suggeriments sobre el tipus de valoracions o connotacions que en la nostra opinió s'estan transmetent amb aquests anuncis:

- Utilització del cos de la dona per vendre un objecte
(foto 3.1, foto 3.2 i foto 3.3.)
- Gràcies al consum/utilització d'un producte s'aconsegueix posseir la dona
(foto 3.2)
- Valoració negativa del cos de la dona i de la seva sexualitat
(foto 3.2 i foto 3.3)
- Sexualitat femenina utilitzada com a arma
(foto 3.1. Una possible interpretació de l'anunci és que la dona utilitza la seva sexualitat com a forma "d'enfrontar-se al toro")

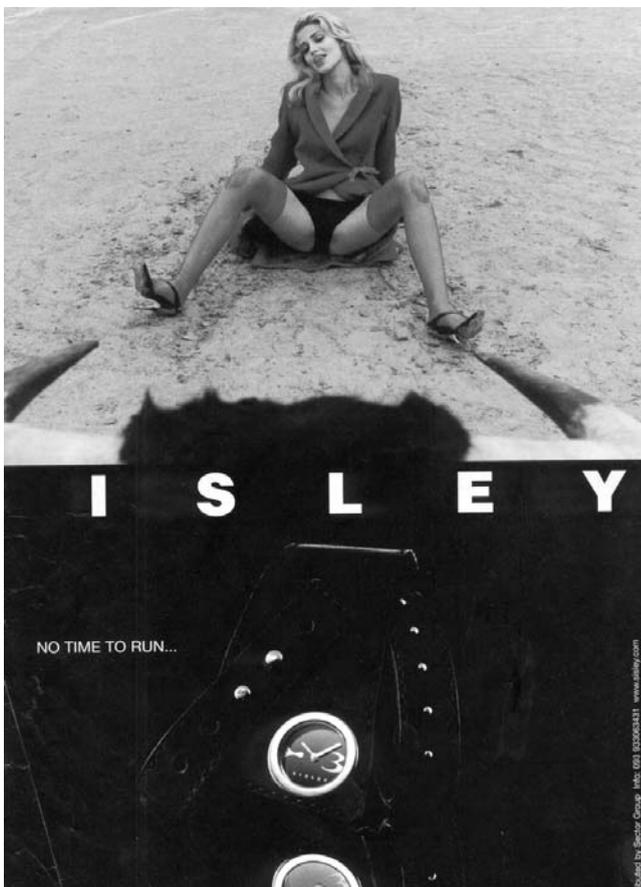

foto 3.1

Dinàmica 4

TÍTOL

Anàlisi de publicitat sexista: rols de gènere I

◆ TEMES TRACTATS

La influència de la publicitat en la transmissió de valors i estereotips que s'associen a cadascun dels rols de gènere

◆ OBJECTIUS

- Conscienciar l'alumnat sobre la influència de la publicitat en la transmissió de valors i estereotips associats a cadascun dels rols de gènere.
- Oferir eines a l'alumnat que facilitin una crítica constructiva de la informació que reben a través dels mitjans de comunicació, publicitat, etc.
- Fomentar actituds d'igualtat i respecte entre els sexes.

◆ DURADA

45-60 minuts

◆ MIDA DEL GRUP

Grup classe dividit en grups petits de 4 o 5 persones

◆ MATERIALS

Fotocòpies d'anuncis extrets de revistes

(vegeu material en annex: fotos 4.1, 4.2 i 4.3).

Fulls, bolígraf per les conclusions de cada grup (la pissarra pot ser necessària per a anotar-hi algun comentari que es vulgui remarcar)

◆ DESENVOLUPAMENT

Es divideix el grup classe en grups petits d'unes 4 o 5 persones, en funció del nombre total de participants i es reparteixen les fotocòpies d'anuncis.

A continuació suggerim incidir sobre les següents qüestions:

- Primera impressió i opinions: què pensem de l'anunci?
- Elements que destacarien de l'anunci
- Estereotips que s'associen al gènere femení i estereotips que s'associen al gènere masculí, quins són?, impliquen la mateixa valoració?, per què creieu que s'associen diferents comportaments i actituds a cadascun dels sexes?

Un o una portaveu de cada grup llegeix les conclusions a què s'ha arribat i s'estimula el debat entre tot el grup. La professora o el professor motiva el grup perquè pensi en altres valors que s'associen al gènere femení, en contraposició al tipus de valors que s'associen al gènere masculí.

◆ OBSERVACIONS

Realitzem alguns suggeriments sobre el tipus de valoracions o connotacions que en la nostra opinió s'estan transmetent amb aquests anuncis:

Valors associats a l'estereotip masculí (foto 4.1): agressivitat (resolució de conflictes mitjançant la violència), força, acció,...(Altres possibles valors: racionalitat, amb iniciativa, apte per a manar, aventurer, esportista...)

Valors associats a l'estereotip femení (foto 4.2 i foto 4.3): importància de la bellesa, cura de la imatge física (es cuida per a ser contemplada, per agradar), dona passiva... (Altres possibles valors: emotiva, passiva, cuidadora...)

Arran d'aquesta dinàmica es poden plantejar diverses opcions: motivar l'alumnat perquè recordi uns altres anuncis que transmetin els mateixos o similars valors que aquells que s'estan comentant, o bé que l'alumnat esculli anuncis de revistes on es representin aquests estereotips o valors per treballar en una nova sessió.

foto 4.1

Dinàmica 5

TÍTOL

Anàlisi de publicitat sexista: rols de gènere II

◆ TEMES TRACTATS

La influència de la publicitat en la transmissió de valors i estereotips associats als rols de gènere

◆ OBJECTIUS

- Conscienciar l'alumnat sobre la influència de la publicitat en la transmissió de valors i estereotips associats a cadascun dels rols de gènere.
- Oferir eines a l'alumnat que facilitin una crítica constructiva de la informació que reben a través dels mitjans de comunicació, publicitat, etc.
- Fomentar actituds d'igualtat i respecte entre els sexes.

◆ DURACIÓ

45-60 minuts

◆ MIDA DEL GRUP

Grup classe dividit en petits grups de 4 o 5 persones

◆ MATERIALS

Projecció dels fragments de publicitat: Action Man i Tejenova (vegeu vídeo)
Fulls, bolígraf per a les conclusions de cada grup (la pissarra pot ser necessària per a escriure-hi algun comentari que es vulgui remarcar)

◆ DESENVOLUPAMENT

Es divideix el grup classe en petits grups d'unes 4 o 5 persones, segons del nombre total de participants. Es passa el fragment de l'anunci d'Action Man, i es donen les següents consignes:

- Primera impressió i opinions: què penseu de l'anunci?
- Elements que destacarien de l'anunci
- Descriure al protagonista de l'anunci (què fa, com...)

Es deixen uns 15 minuts per realitzar aquesta part de la dinàmica.

A continuació es passa l'anunci de Tejenova i es donen les següents consignes:

- Primera impressió i opinions: què penseu de l'anunci?
- Elements que destacarien de l'anunci
- Descriure la protagonista de l'anunci (què fa, com...)

Un cop analitzats cadascun dels anuncis, se'ls donen les següents consignes:

- Comparar les descripcions de cadascun dels personatges protagonistes: quin tipus d'actituds, accions i comportaments han associat a cadascun d'ells/elles?, han estat diferents?.

- Estereotips que s'associen al gènere femení i estereotips que s'associen al gènere masculí, quins són aquests estereotips?, impliquen la mateixa valoració?, per què s'associen diferents comportaments i actituds a cadascun dels sexes?

Un o una portaveu de cada grup llegeix les conclusions a què han arribat i s'estimula el debat entre tot el grup. La professora o el professor motiva el grup perquè pensi en altres valors que s'associen al gènere femení, en contraposició al tipus de valors que s'associen al gènere masculí.

◆ OBSERVACIONS

Realitzem alguns suggeriments sobre el tipus de valoracions o connotacions que en la nostra opinió s'estan transmetent amb aquests anuncis:

- Valors associats a l'estereotip masculí: agressivitat (resolució de conflictes mitjançant la violència), força, acció, etc. (Altres possibles valors: racionalitat, amb iniciativa, apte per a manar, aventurer, esportista)
- Valors associats a l'estereotip femení: cuidadora (Altres possibles valors: emotiva, passiva, importància de la bellesa, cura de la imatge física)

Arran d'aquesta dinàmica es poden plantejar diverses opcions: motivar a l'alumnat perquè recordi uns altres anuncis que transmetin els mateixos o similars valors que aquells que s'estan comentant; o bé, que l'alumnat esculli anuncis de revistes on es representin aquests estereotips o valors per a treballar en una nova sessió.

foto 6.1

Dinàmica 6

TÍTOL

Anàlisi de publicitat sexista: relació entre sexes

◆ TEMES TRACTATS

La influència de la publicitat en la transmissió de valors i estereotips associats als rols de gènere i a les relacions entre sexes.

◆ OBJECTIUS

- Conscienciar l'alumnat sobre la influència de la publicitat en la transmissió de valors i estereotips associats a les relacions entre sexes.
- Oferir a l'alumnat eines que facilitin una crítica constructiva de la informació que reben a través dels mitjans de comunicació, publicitat, etc.
- Fomentar actituds d'igualtat i respecte entre els sexes.

◆ DURACIÓ

60-90 minuts

◆ MIDA DEL GRUP

Grup classe dividit en petits grups de 4 o 5 persones

◆ MATERIALS

Fotocòpies d'anuncis extrets de revistes

(vegeu material a l'annex: fotos 6.1, 6.2 i 6.3)

Fulls, bolígraf per a les conclusions de cada grup (la pissarra pot ser necessària per a escriure-hi algun comentari que es vulgui remarcar)

◆ DESENVOLUPAMENT

Es divideix el grup classe en petits grups d'unes 4 o 5 persones, segons del nombre total de participants i es reparteixen les següents fotocòpies d'anuncis: fotos 6.1, 6.2 i 6.3. A continuació suggerim incidir sobre les següents qüestions:

- Primera impressió i opinions: què penseu de l'anunci?
- Elements que destacarien de l'anunci
- Descriure el tipus de relació que es transmet a l'anunci; penseu en el tipus d'estereotips de gènere que s'utilitzen en la descripció realitzada.

A continuació es reparteixen les següents fotocòpies d'anuncis: fotos 6.4 i 6.5 i es torna a incidir en les qüestions anteriors:

- Primera impressió i opinions: què penseu de l'anunci?
- Elements que destacarien de l'anunci
- Descriure el tipus de relació que es transmet a l'anunci; Compareu el tipus de relació i de personatges que heu descrit amb la descripció realitzada a les anteriors fotografies: transmeten el mateix tipus de relació?, quines creieu que són més igualitàries?

Un o una portaveu de cada grup llegeix les conclusions a què han arribat i s'estimula el debat entre tot el grup. La professora o el professor motiva el grup perquè reflexioni sobre la influència dels estereotips de gènere en les relacions, les diferents formes d'establir relacions, etc.

◆ OBSERVACIONS

Realitzem alguns suggeriments sobre el tipus de valoracions o connotacions que s'estan transmetent amb aquests anuncis:

(Primer bloc: *fotos 6.1, 6.2 i 6.3*)

- La dona necessita protecció i l'home és qui ha de donar-se-la (oferir la camisa per a què no s'embrutin les sabates de la dona); el fet de necessitar ésser protegida fa que la dona depengui d'aquesta protecció i indica que és més vulnerable (*foto 6.1*).
- La dona com a objecte de desig, com a ésser passiu en la relació; el seu desig es veu influït pel de sentir-se desitjada per l'altre (*foto 6.2*).
- La dona a qui li agrada seduir, sentir-se desitjada (*foto 6.3*).

Arran d'aquesta dinàmica es poden plantejar diverses opcions: motivar l'alumnat perquè recordi uns altres anuncis que transmetin els mateixos o similars valors que aquells que s'estan comentant, o bé que l'alumnat esculli anuncis de revistes on es representin aquests estereotips o valors per treballar en una nova sessió.

(Segon bloc: *fotos 6.4 i 6.5*)

- Relació entre un noi i una noia joves en què ambdós mantenen una actitud similar que no sembla marcada pels estereotips de gènere (*foto 6.4*).
- Relació entre dos homes en què es mostren afecte i tendresa (*foto 6.5*).

Dinàmica 7

TÍTOL:

Endevina, endevinalla

◆ TEMES TRACTATS

La influència dels rols de gènere en les actituds i comportaments afectivo-sexuals

◆ OBJECTIUS

- Conscienciar l'alumnat sobre com s'associen determinats comportaments i actituds a cadascun dels gèneres.
- Reflexionar sobre quin tipus d'actituds i comportaments s'associen a cadascun dels gèneres.
- Donar eines per realitzar una crítica sobre com els estereotips de gènere influeixen en les nostres manifestacions sexoafectives.
- Fomentar actituds d'igualtat i respecte entre els sexes.

◆ DURACIÓ

45 minuts

◆ MIDA DEL GRUP

Grup classe

◆ MATERIALS

Diàleg escrit *Endevina, endevinalla* (*vegeu annex*)
Bolígraf

◆ DESENVOLUPAMENT

Es reparteix el diàleg *Endevina, endevinalla* de forma individual i cap per avall. Quan tot l'alumnat tingui el diàleg se'ls demana que girin el full i se'ls dona la consigna de posar nom a cadascun dels personatges del diàleg. Se'ls deixa uns cinc minuts perquè realitzin la tasca.

Seguidament es procedeix a preguntar a l'alumnat quin nom han associat a cada un dels personatges (es pot preguntar a dos o tres dels/les alumnes quin nom han posat a un dels personatges, i després a la resta de la classe qui ha posat també un nom que indiqui el mateix gènere; a continuació es realitza el mateix amb l'altre personatge). Posteriorment s'estimula el debat sobre el resultat de la dinàmica.

◆ OBSERVACIONS

En general, la majoria de l'alumnat associa determinades frases a un determinat sexe. Així, per exemple, la frase del diàleg:

"*Què dius, que em vols fer pujar els colors?*" acostuma a associar-se a un nom de noia, mentre que a la frase: "*Doncs que m'agrades molt... de veritat!..., que m'encantaria poder-te fer un petó*" es fa correspondre generalment a un nom de noi.

La intenció de la dinàmica és reflexionar sobre com s'associen comportaments i actituds diferents a cada un dels sexes. Se suggereix incidir en les següents qüestions:

- Per què creieu que s'associen diferents comportaments i actituds a cadascun dels sexes?
- Quina opinió o valoració us mereix?
- Què opinaríeu si la situació fos a l'inrevés?. És a dir, que s'associïn els estereotips assenyalats anteriorment amb el sexe oposat (ex: què passaria si un noi s'enrojolés quan li tiressin floretes, i si una noia li digués a un noi que l'acompanya a casa?), com ho valoraríeu?, com us sentiríeu?, us xocaria?, creieu que és freqüent?.

Dinàmica 8

TÍTOL

Influència dels rols de gènere

- ◆ TEMES TRACTATS
La influència dels rols de gènere en les actituds i comportaments afectivosexuals
- ◆ OBJECTIUS
 - Conscienciar l'alumnat sobre com s'associen determinats comportaments i actituds a cadascun dels gèneres.
 - Reflexionar sobre quin tipus d'actituds i comportaments s'associen a cadascun dels gèneres.
 - Donar eines per realitzar una crítica sobre com els estereotips de gènere influeixen en les nostres manifestacions sexoafectives.
 - Fomentar actituds d'igualtat i respecte entre els sexes.
- ◆ DURACIÓ
60-90 minuts
- ◆ MIDA DEL GRUP
Grup classe dividit en petits grups de 4 o 5 persones
- ◆ MATERIALS
Targetes sobre rols de gènere (*vegeu annex*).
- ◆ DESENVOLUPAMENT
Es divideix el grup classe en petits grups d'unes 4 o 5 persones, en funció del nombre total de participants. A cada un dels grups se'ls dóna 6 targetes que reflecteixen actituds, comportaments o preguntes relacionades amb certs rols de gènere, amb la idea d'estimular el debat i la reflexió. Se'ls dóna la consigna que llegeixin les targetes i comentin el seu parer respecte a l'enunciat. Se'ls indica que escriguin en un paper les conclusions a què arribi el grup, que posteriorment un o una portaveu transmetrà a la resta de companys i companyes.

La professora o el professor s'encarregarà de dirigir el debat del grup classe amb la intenció que es compleixin els objectius de la dinàmica, aportant elements que facilitin tenir una més àmplia informació sobre els rols de gènere, al mateix temps que afavorint actituds no sexistes i igualitàries entre els sexes.

OBSERVACIONS

Targeta 1:

El noi és qui ha de portar la veu cantant

L'objectiu és desterrar l'estereotip que el gènere masculí és qui ha de portar la iniciativa en una relació, qui ha de conquerir, seduir, portar el pes de la relació, etc. Es busca facilitar relacions més igualitàries en les quals s'estableixin actituds i comportaments que no estiguin definits pels rols de gènere.

Targeta 2:

Quan una noia diu que no, en realitat vol dir que ho intentin una mica més

L'objectiu és trencar amb l'estereotip que la dona ha d'ocultar, amagar el seu desig, ja que no és una cosa ben vista, i encara que li pugui venir de gust o desitjar no ha de mostrar obertament el seu desig.

Per una altra part, es busca afavorir el respecte a la llibertat sexual de la dona, en el sentit d'haver de mantenir relacions quan així ho desitgi i no únicament en funció del desig del noi.

Targeta 3:

Si una noia surt amb un preservatiu a la butxaca vol dir que va buscant rotllo

L'objectiu és desterrar el mite que les noies no han de tenir una actitud i disposició oberta i positiva cap a la sexualitat, que no han de ser elles qui prenguin la iniciativa.

Targeta 4:

Si una noia li diu al seu xicot que vol fer-lo amb preservatiu pot ser que la deixi

L'objectiu és conscienciar i donar arguments per no associar l'estima, l'amor i la confiança a la no utilització de mètodes preventius. És important debatre sobre aquest ideal d'amor romàntic en què la noia ha de donar-se completament al noi; la por a perdre aquest amor pot afavorir que la noia acati els desigs del noi al veure l'exigència d'utilització del preservatiu com un obstacle per mantenir la relació en un marc de confiança i amor.

Targeta 5:

Què opineu sobre la masturbació femenina o que les noies es masturbin?

El fet de considerar la sexualitat femenina com un tema tabú ha influït en un més gran desconeixement sobre la masturbació de les noies i que aquesta sigui vista com negativa o que no sigui tan admesa com en el cas dels nois. L'objectiu és posar en evidència que la masturbació és un procés natural en ambdós sexes.

Targeta 6:

Què opineu del fet que una noia s'enrotlli amb nois o noies freqüentment?

L'objectiu és desterrar el mite que les noies no han de tenir una actitud i disposició oberta cap a la sexualitat i, al mateix temps, evidenciar com la "promiscuïtat" és vista de forma diferent en nois i en noies.

Dinàmica 9

TÍTOL

Orientació sexual

◆ TEMES TRACTATS

Orientació sexual i transsexualitat.

Mites i estereotips sobre els gais, les lesbianes i les i els transsexuals.

◆ OBJECTIUS

- Facilitar informació sobre l'orientació sexual i la transsexualitat.
- Desterrar mites i estereotips sobre els gais, les lesbianes i les i els transsexuals.
- Fomentar actituds de respecte cap a les diferents opcions sexuals

◆ DURACIÓ

60-90 minuts

◆ MIDA DEL GRUP

Grup classe dividit en petits grups de 4 o 5 persones

◆ MATERIALS

Targetes sobre orientació sexual (*vegeu annex*)

◆ DESENVOLUPAMENT

Es divideix el grup classe en petits grups d'unes 4 o 5 persones, en funció del nombre total de participants. A cada un dels grups se'ls dóna 8 targetes en què es reflecteixen actituds, comportaments o preguntes relacionades amb l'orientació sexual, amb la idea de propiciar el debat i la reflexió. Se'ls dóna la consigna que en els petits grups llegeixin les targetes i comentin el seu parer respecte a l'enunciat. Se'ls indica que escriguin en un paper les conclusions a què arribi el grup, que posteriorment un o una portaveu transmetrà a la resta de companys i companyes.

La professora o el professor s'encarregarà de dirigir el debat del grup classe amb la intenció que es compleixin els objectius de la dinàmica, aportant elements que facilitin tenir una informació més àmplia sobre l'orientació sexual i afavorint actituds no discriminatòries davant la diversitat sexual.

◆ OBSERVACIONS

Targeta 1:

A tots els gais els agraden tots els homes i a totes les lesbianes totes les dones
L'objectiu és vèncer l'estereotip que les persones homosexuals són promíscues pel fet de la seva orientació sexual, que només es mouen pel sexe, etc.

L'atracció sexual ve donada per certes característiques físiques, psicològiques i afectives, per la qual cosa una persona homosexual no se sentirà atreta per totes les persones del seu mateix sexe, sinó només per algunes d'elles que reuneixin determinades característiques que l'atreuen.

Targeta 2:***Tots els gais volen ser dones i totes les lesbianes homes***

L'objectiu és diferenciar l'orientació sexual del rol de gènere i de la transsexualitat. Per una part es pretén trencar l'estereotip que les lesbianes adopten unes actituds i comportaments masculins (en la seva forma d'actuar, la seva aparença física...) o que els gais tenen comportaments o actituds efeminades (amanerades). Per una altra part, és important distingir l'orientació sexual de la transsexualitat.

La primera, l'orientació sexual, defineix cap a on va dirigida l'atracció i el desig sexual de la persona. La segona, la transsexualitat, defineix aquella persona els sentiments de la qual, tot i pertànyer a un determinat sexe, no es corresponen amb el gènere que s'associa a aquest sexe, sinó que s'identifiquen amb els sentiments de l'altre gènere.

Targeta 3:***Què pensàrieu si una amiga us digués que li agraden les noies o un amic us digués que li agraden els nois?***

L'objectiu d'aquesta pregunta és facilitar que es vencin prejudicis respecte a les persones homosexuals, fomentant la no discriminació i el respecte.

Targeta 4:***Com creieu que una noia o un noi sap que és homosexual?***

L'objectiu és deixar constància que el coneixement de la pròpia orientació sexual, quan aquesta és diferent a la "normativa", no sempre és un procés fàcil. No es pot establir una forma, una edat o unes circumstàncies concretes en què les persones arribin a l'autoconeixement d'ésser homosexuals. El reconeixement i l'acceptació d'ésser homosexual varia molt de persona a persona, encara que en general s'accepta que implica una sèrie de fases i un procés (vegeu bibliografia sobre el tema en cas de voler aprofundir-hi).

Targeta 5:***S'enamoren els gais i les lesbianes?***

L'objectiu és vèncer l'estereotip que les persones homosexuals són promíscues pel fet de la seva orientació sexual, que només es mouen pel sexe, etc. El món dels sentiments i l'afecte, de l'amor i l'estima, de la tendresa i complicitat... és totalment independent de l'orientació sexual.

Targeta 6:***Sempre es pot saber quan una persona és homosexual?***

L'objectiu és trencar l'estereotip que les lesbianes adopten unes actituds i comportaments masculins (en la seva forma d'actuar, la seva aparença física,...) o que els gais tenen comportaments o actituds efeminades (amanerades). Hi ha certs estereotips en la societat que fan que una determinada manera de vestir o aparença s'associïn al fet de ser gai o lesbiana. En concret, el que una dona adopti un estil masculí pot fer pensar que sigui lesbiana; o bé, al contrari, si un home adopta un estil femení que és un gai. No obstant això, la orientació sexual únicament vol dir cap a qui se sent atracció, i no està relacionada ni amb el gènere ni amb un estil o forma de vida determinada.

Targeta 7:***Ets gai o lesbiana per haver-te'n anat al llit (mantingut relacions sexuals) amb algú del teu mateix sexe?***

El fet que algú se n'hagi anat al llit amb persones del seu mateix sexe no implica que sigui homosexual. La conducta sexual és diferent de l'orientació sexual. Dins del comportament sexual d'una persona poden donar-se situacions en què la resposta sexual, sigui pel motiu que sigui (atracció puntual cap algú del seu mateix sexe, curiositat o desig d'ampliar experiències, etc.), tingui lloc amb una persona del mateix sexe sense que per això es consideri que es tingui una orientació homosexual. Com s'ha dit, l'orientació sexual va més enllà de la conducta sexual i implica d'altres dimensions: l'afectiva i la psicològica.

L'adolescència, per les seves característiques, és una de les etapes en què és possible que es donin aquesta classe de conductes homosexuals de forma puntual. No obstant això, també s'ha d'assenyalar de la mateixa manera que hi ha persones que mantenen conductes sexuals amb persones de l'altre sexe, però tenen una orientació sexual homosexual. La por, la inseguretad, la pressió social, la no autoacceptació... poden fer que molts i moltes adolescents i joves no manifestin quina és la seva orientació.

Targeta 8:***Quan sap una persona que és homosexual?***

No hi ha una determinada edat en què una persona hagi de definir-se com a homosexual.

Hi ha persones que des de la infància ja intueixen o saben cap a on va dirigida la seva atracció i desig sexual. Però, en d'altres casos aquest reconeixement pot arribar ben entrada l'edat adulta. La persona, la situació vital, l'entorn i les experiències poden influir en aquest procés i fer que tingui lloc abans o després.

3. BIBLIOGRAFIA I RECURSOS

Llibres

Altable, Charo. (1997). *Coeducación Sentimental. Cuadernos de Pedagogía*, nº 261. pp. 64-68.

Altable, Charo (2000). *Educación sentimental y erótica para adolescentes*. Paidós, Barcelona.

Altable, Charo (1991). *Penélope o las trampas del amor. Por una coeducación sentimental*. Marenostrum, Madrid.

Barragán, F. (1998). Las razones del corazón. Afectividad, sexualidad y curriculum. *Cuadernos de Pedagogía*, 271; 72-76.

Barragán, F. y Tomé A. , (Coord). (1999) . *Adolescencia y masculinidad. Cuadernos de pedagogía* nº 284.

Consejo de juventud de España. (2001). *Guía para trabajar en el tiempo libre la diversidad de orientación sexual*. Ministerio de Sanidad y Consumo, Madrid.

Consejo de Juventud de España. (2003). *Guía de prevención de la transmisión del VIH para mediadores y mediadoras juveniles*. Ministerio de Sanidad y Consumo, Madrid.

Fernandez, J. (Coord) (1996). *Varones y mujeres. Desarrollo de la doble realidad del sexo y el género*. Pirámide, Madrid.

Fernandez, J. (Coord) (1998). *Género y Sociedad*. Pirámide, Madrid.

Lienas, G. (2004). *El diari vermell de la Carlota*. Empúries, Barcelona.

Martin, A. i Ribera, J. (2004). *El diario Rojo d'en Flanagan*. Empúries, Barcelona.

Oliveira, M. (1998). *La educación sentimental. Una propuesta para adolescentes*. Icaria, Barcelona.

Soriano, S. (1999). *Como se vive la homosexualidad y el lesbianismo*. Amarú, Salamanca.

Soto, J. (Coord). (1999). *Curso de Educación afectivo-sexual para educadore/as*. Asetil Educación de calle, Vigo.

Pàgines web

Centre Jove d'anticoncepció i sexualitat
www.centrejove.org

Consejo de la Juventud de España
www.cje.org

Secretaria General de Joventut
www.gencat.net/joventut

Pandora. Recursos per la Igualtat i no discriminació de les dones
www.pandorapsicologia.com

Fundación Triángulo
www.fundaciontriangulo.es

Colectivo de Gays, Lesbianas, Transexuales y Bisexuales de Madrid
www.cogam.org

Coordinadora Gay-Lesbiana
www.cogailles.org

Casal Lambda
www.lambdaweb.org

Recursos

- Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat.
C/ de la Granja 19-21, baixos, 08024 Barcelona

- Centre de Planificació Familiar Municipal de l'Hospitalet.
C/ Juan de Toledo 22, 08901 Hospitalet de Llobregat

- Centre Pan?ora. Recursos per a la igualtat i no discriminació de les dones.
C/ València 45, pral. B, 08015 Barcelona

Guia didàctica de suport al Vídeo "*Sexisme, sexualitat i Joves*"

Edita: JIS (Jover per la Igualtat i la Solidaritat)

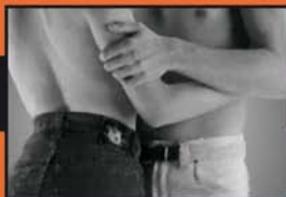
Pan?ora: Recursos per la Igualtat d'oportunitats i no discriminació de les dones

Textos Mónica Timón Herrero i Teresa Freile Zazo

Maquetació: Albert Navarro

Hospitalet, 2004

Temàtiques

- El paper del **rol de gènere** en el desenvolupament afectiu i sexual.
- El marc sociocultural en el qual les i els adolescents construeixen el seu **model de sexualitat**.
- Elements clau per al reconeixement de la transmissió de **sexisme** en l'educació sexual.
- Eines i recursos per incidir en una **educació afectiva i sexual** des d'un marc global, igualitari i no discriminatori.

Textos: Mónica Timón Herrero i Teresa Freile Zazo

JIS

Joves per la
Igualtat i la
Solidaritat

Ronda La Torrassa, 105. L'Hospitalet
Tel. 93 421 93 10 · Fax 93 332 80 30
e-mail: info@joves.org
www.joves.org

Ajuntament de L'Hospitalet

Generalitat de Catalunya
Institut Català de la Dona

PANDORA:

Recursos per la igualtat d'oportunitats
i no discriminació de les dones

Institut Ciències de l'Educació
Universitat de Barcelona